

Iskola élet-
közeli

Új idők, új szokások

Levelét hozott a posta. Idős, 70 év körüli falusi néni írt. Azt fejtette benne közvetlen, egyszerű szavakkal, hogy az elmúlt évtized alatt mennyire megváltozott a fiatalok gondolkodásmódja, a régi szokásokhoz és hagyományokhoz való viszonya. Negyven évvel ezelőtt például elképzelhetetlen volt, hogy ne keresztyéni megújulást, egyházi szertartást nélkül tessenek, az egyház közreműködése nélkül kössenek házasságot, és így tovább. Pedig ezek a kialakult szokások szépek voltak...

Igaz van Mariska néni, a sorok írójának, valóban, ma egyre több és több a társadalmilag rendezett családi ünnepségek iránti igény, mint 15—20 évvel ezelőtt. Ennek egyszerűen az a magyarázata, hogy a kapitalista életstílusra jellemző „befelé forduló”, a társadalmi renddel szemben álló, visszahúzódo családipusztázás házában már felváltotta a társadalom érdekeivel és feladataival azonosuló, a társadalom egészéhez egyre több szállal kötődő „kifelé forduló” család-típus. A vallásos hagyományoktól való elszakadás, a

szocialista erkölcsi tudat megerősödése olyan ütemben történik, ahogyan az egész társadalmi közgondolkodás átalakulása megvalósul. Ez pedig szoros összefüggésben van az életkörülmények, az életmód, valamint a társadalom hétköznapi és ünnepi egyaránt átszövő szokásrendszerének az új életformákat tükröző fokozatos megváltoztatásával. Az idő halad, s a régi szokásokat felváltják az új társadalmi és gazdasági helyzetnek megfelelő újak. Így módon került előtérbe a családi ünnepek társadalmi megrendezésének igénye.

Történetének ismerete céljából érdemes elmondani, hogy a családi ünnepek társadalmi megrendezése szervezett módon 1959 óta történik hazánkban, s megállapítható, hogy néhány esztendő alatt tömegigénnyé, tömegmozgalommá szélesedett. Annysira, hogy 1962-ben már szűkebbé vált jogszabályban is rögzíteni az érdekelt szervek felelősségét és konkrét feladatait.

Egyetértünk azzal a megállapítással, hogy a családi események társadalmi megrendezése az évek során egy-

re szervezettebbé és színvonalasabbá vált, társadalmi aktivizálóhatást jött létre, s javult a lakosság körében folyó tájékoztató, felvilágosító és propaganda tevékenység is. Az ünnepségek érzelmi hatásának gazdagodásához jelentősen hozzájárult a művelődési intézmények (iskolák, zenekörök, művelődési otthonok) bekapcsolódása. Az ünnepségeken közreműködő kórusok, ének- és hangszerszólisták, versmondók, kösöntőbrigádok hatásos módon juttatták kifejezésre a társadalom együttesét, az egyén és a közösség szocialista viszonyát. A társadalmilag rendezett ünnepségek viszonylag gyorsan népszerűvé váltak. Ma már kétségtelenül megállapítható, hogy a családi események társadalmi megrendezése csatát nyert. S ebben az iskolának is nagy szerepe van.

Nem vitás, az erkölcsi normák és szokások össztársadalmi méretekben történő viszonylag gyorsított átalakulása néha olyan jelenségeket is magával hoz, melyeknek nem örülünk. Sajnos, akad több olyan a fiatalok között, aki tévesen magyarázza a szocialista erkölcsi követelményrendszer lényegét, s másként értelmezi még az emberi kapcsolatok és érzelmeik felszabadulását. Ezzel nem tudunk egyetérteni, mert a vallási kötöttségek megszűnése nem válhat alapjává egy minden kötöttségtől mentes, a társadalom érdekét és rendjét, az emberi tisztességet semmibevevő életstílusnak, mert ez a társadalom felbomlását, széthullását hozná magával. A szocializmus szabadságjelménye csakis felelősséggel áthatott, kötelességtudó és a közös ügyért szívesen dolgozó társadalomban bontakozhat ki a maga teljességében. S ennek a célnak az eléréséért — való igaz — még nagyon sokat kell tenni az oktatási intézményeknek, az Úttörő és KISZ-szervezeteknek, s nem utolsósorban a szülőknek is. A család a maga hagyományával, szokásaival is nevel. Az iskola számára pedig közbülső, hogy a hagyományok és szokások miben gyökereznek, hogy a családban elengedhetetlen követelménynek tartják-e gyermekük szocialista szellemében történő kiművelését, vagy megmaradnak a „kettős nevelés” nagyon sokszor önazonosságához vezető útján.

BORIVÓKRÓL
VALÓ

Bár igazi hegyek nincsenek nálunk, csak olyan névlegzők, mint a Francia-hegy — de a hegy levét mindig kedvelte a szegedi nemzet. Azt tartotta:

„... Mért szörpöl-jön Árpád Ivadéka — árpát!?”

Bort igyék [a magyar ember!...] A múltban is, a jelenben is akadunk elszánt borivókra. A hazatérők „nyomvonalai” kirajzolódhatnak a sugárutak mentén...

Tűzzünk tollhegyre néhány híreszt a régi borivók közül:

Tűzzünk Jósikáról nem sokat jegyzett föl a helyi történetírás, csak annyit, hogy a legnagyobb borszaktekintélynek számított a városban. Beceneve egyúttal foglalkozását is jelentette — már, hogy nála a második műszak is hasonló volt az elsőhöz — amikor is a pokolbörtök szomszédjáról volt szó. 1891-ben csak azért

nem került be a borivók zsűrijébe, mert attól tartottak: fölhörpinti az egész kiállítást...

Ami a „mentési munkálataikat” illeti, ehhez amúgy is köze volt a tűzoltóságnak, legalábbis a régi világban.

Kis, igénytelen alak volt, cernát s tükröket árult a Műszínház utcában. Egyszerűen csak „Szűnyog”-nak hívták. Lakása sem volt. A Széchenyi tér vagy a Stefánia bokrai között húzódott meg részegen. Egyszer elütötte a villamos a Kossuth L. sugárúton. Kocsit alá került. Kivonult a tűzoltók daruval, fölemelték a kocsit — de az áldozat sehol sem volt. Az egyik tűzoltónak jutott eszébe, hogy körül kellene nézni a „Mega” boltban.

Hát... ott is volt, itta a féldeci rumját. Mire a jegyzőkönyvet akarták felvenni — már újra sehol sem volt...

Ugyan megvan-e még az alsóvárosi temető mellett (valamikor a Sándor-féle kocsmá táján) az a nagy és mély árok, amelybe egy késő este belevergődött az öreg Vőnoki? Ott pihent reggelig, míg a járókelők észre nem vették.

Nosza, tűzoltóság, rendőrség — szokás szerint. A szolgálatos tűzoltó, mikor leereszkedett a mély árokba, hogy az élettelenné látszó testet fölemelje, felkiáltott: — Nem halott ez az ember, hanem részeg!

Amire fölmondult az öreg Vőnoki:

— A mint hogy igaz is!...

A szegedi csizmadialegényekről azt tartották, hogy azok olyan szegények, ha csizma eljutnak a kocsmába, akkor is csak nyolcuknak jut egy fél jánya a gyóntatóm... háát... akkó is csak a leges-legszegényebb csizmadialegénynek... gamat a sárga földig!

Lupi bácsinak hívták úgy kilencven magyarok Istene!...

évvél ezelőtt a kiérdemült eszméit, aki illuminált állapotban elkövetett „magánzsámarait” vált híressé a városban.

Ime egy ilyen a sok közül, följegyzett a történetírás:

„... Mit nekem man hírv, dicsőség... mit ér nekem az lanka kincse, Krózus gazdagsága és Salamon bölcsessége...? Ha énym vóna ez a hitvány... kockakülvéből összetakolt város... ez a palotás város, mit mondok... ha lábaim... egy csizmadia lábál alatt... heverne az európai hat nagyhatalom... sőt... ha én lőnnék az úr a világ fölött... egy császár vóna a kocsim... Bismarck lőnnék az inasom... a világ leges-legszegényebb jánya a gyóntatóm... háát... akkó is csak a leges-legszegényebb csizmadialegénynek... gamat a sárga földig!

Ugy segícsön a magyarok Istene!...

Ő is Tápé festője volt...

Mint Nyilasy és Heller, Ármint — korán nyugdíjazta. Már fiatalasága óta csak a festészet, s általában a művészet kötötte le érdeklődését. A képek mellett faragott bútorkat is készített magának. Polgári állásában ezért is nem boldogult. Festészetileg Nyilasy volt az eszményképe, s műveinek hatása alatt állott. A tisztai töltésen sétálgató, vagy a fűzesekben beszélgető tarkaruhás tápéi parasztlányokat sokszor megfestette. S bár megtevesztő hasonlósággal Nyilasy modorában, mégsem voltak ezek másolatok. Ő is kijárt Tápéra, ott voltak modelljei. Váradai szerényse lett. Képeivel nemcsak a gére jellemző, hogy soha nem vett részt kiállításokon, noha ezekre meghívásokat kapott. Iskolázatlanságának tudata gátolta, hogy a hivatásos művészek közé kerüljön. Nyilasyval bár kortársak voltak, személyesen nem ismerték egymást. Kéretlen követőjének nem örült a mester. Az ösztönös, MÁV-nál helyezkedett el, ahol a tanműhelyben szabadkézi rajzot tanított. Megromlott idegei miatt a vasút munkásságát, a közönségen kívül csak Dinnyés Ferenc

és haladó szellemű festőtársai értékelték.

A szegedi naiv, illetve autodidakta festők sorába Sülly András és Tóbiásné, Palcsó Mária, Váradai Kálmán tartozik. Munkásságuk eredetiség és színvonal tekintetében elüt, Sülly javára, aki a szakmai vélemény szerint a magyar naiv festészet egyik legizesebb képviselője volt. Ami háromjukat mégis összeköti, az a felszabadulás előtti küzdelmes művészsors, mely mint korjelenség úgy a képzet, mint az ösztönös festők tehetségének, pályájának kibontakozását sokszor megakadályozta. Ezért is szívlelendő meg Ortutay Gyula figyelmeztetése, aki hangsúlyozta, hogy „... gondolkodjunk azokra a feladatokra, amelyeket a naiv művészek, népművészek szinte felmérhetetlen, és alig felmérhetően gazdag alkotásainak világába kínálnak”. A mostanában felvetődött szegedi naiv, parasztfestő múzeum mielőbbi létrehozása reméljük példamutatóan törleszteni fog e reánk is háruló szép feladatokból.

Szelesi Zoltán

Nem halálsugár, hanem
a gyógyítás eszköze

Lézer a gyógyításban

Amikor először sikerült létrehozni, a legtöbb laikus a fantasztikus regények halálsugarának vélte és félt a lézert, a tudományt az új vívmányát, amely voltaképpen nem egyéb vékony nyalabba kényszerített és rendezett fényfolyamról.

Azán a legkülönbözőbb alkalmazási lehetőségeket találták meg számára a szakemberek, s ma már vitathatatlanul növekvő szerepe van a gyógyításban is. Így vált, illetve válik a jövőben halálsugárból az élet sugarává. Ma hogy a leghumánusabb tudományterén is elindult, a karrier útján, abban a kis Magyarországi orvosnak is jutott, nem is jelentéktelen szerep: a világon az első között alkalmazták a lézert a sebgyógyulás segítésére.

Amikor külföldi próbálkozások bebizonyították, hogy a hatalmas, gigászi energiájú lézersugárral szét lehet ugyan roncsolni például a rosszindulatú daganatokat, de ma még nem lehet megakadályozni, hogy egy-egy életben maradt daganatsejt a szervezetben maradjon és újra kezdje a rombolást, a magyar kutatók más úton indultak el. Megpróbáltatottak olyan metodika kidolgozásával, amely nem alkalmaz egyszerűen nagy energiájú sugarakat, hanem megismételt kis adagok biológiai hatásának összehangolásával tör az eredmény elérésére.

Vizsgálták a kis adagok hatását a sejtekre, s elsőnek azt sikerült igazolni, hogy a lézer fokozni is, gátolni is tudja a fehér vérszereknek, a szervezet védekező hadserege katonáinak funkcióját. Erre támaszkodva kezdtek meg kísérleteiket annak a megállapítására, lehet-e lézert gyorsítani a sebek gyógyulását. Bár minden részlet még nem tisztázott, ilyen módon sikerült egyrészt mély betekintést szerezni a sebgyógyulás mechanizmusába, másrészt a tapasztalatokat a gyakorlatban is hasznosítani.

A kísérleti állatok mechanikus eredetű és égési sebei-

nél egyaránt sikerült a gyógyulás időtartamát jelentősen, a korábbinak kétharmadára rövidíteni. Amikor aztán azt is kiderítették, hogy ezt az eredményt a sebgyógyulásban oly fontos szerepet játszó kollagén kifejlődésének befolyásolásán keresztül érték el, megkezdtek az eljárás alkalmazását az emberen is.

Ma már listájuk van azokról a betegekről, akiknél a sebgyógyulást lézertel sikerült meggyorsítani. Volt közöttük olyan eset is, amikor a magyar gyártmányú hélium-neon gáz lézertel folytatott kezelés hat hét alatt begyógyította azt a sebet, amely előzőleg teljes két éven át semmiféle orvosi beavatkozásra nem volt hajlandó begyógyulni.

Bánfalvi József

BERCELI A. KÁROLY

Hullámsír

43.

— Megengedi, méltóságos uram, hogy előre siessék, s bejelentsem megérkezését — készségeskedett Zombory, s már róta is ugrálva a lépcsőket, a lábfejűs Herrich támogatását pedig rábízta a hajdúra.

A zsvaj, a zúmmogó lármá, mintha elmetzették volna, hirtelen megszűnt. Zombory csak intett a főkapitány felé, s már tárta is ki a közbülső terem ajtaját a vendég előtt, aki levette magas kalapját s hagyta, hogy a hajdú a bundáját is lesegítette. Aztán botját kezében tartva, jelezve ezzel, hogy nélküle is megáll a lábán, fegyverezett, alig észrevehető sántikálással haladt előre a széksorok között az emelvény felé, ahol hosszú zöld asztal mellett ültek néhányan, s neki közepén hagyta helyét, a polgármester és a főkapitány között, aki elnökölt a vízügyi bizottságnak, s mint ilyen, ő volt illetékes a megbeszélés megnyitására és vezetésére is.

— Önök hívták s én megjelentem — kezdte többekkel a helyet foglalt közepű Herrich, de meletti végképp leült volna, egy udvarias gesztussal a padok és széksorok felé bókolt, mint egy üdvözlő az összes jelenlevőket.

— Hívott a fene — gondolta magában a főjegyző, de talán a többiek is. — Csak ide volt a pófád.

A terem, a szála, melyben régebben színelőadásokat és ballákat is rendeztek, most valóban zsúfolt volt, többen még álltak is hátul a fal mellett, mert nem jutott számukra ülőhely. Az emelvény fölött Barabásnak Deákról és Klauzál Gáborról festett arcképe lógott. Ferenc József új portréja már néhány esztendője elkészült ugyan, de a tanácsstagok (mind Kossuth-pártiak) különböző kifogásokat hangoztatva, melyek persze a művészeti minőségére vonatkoztak, mindig elhalasztották ünnepélyes kiállítását. Pálfi — hogy mindenkinek eleget tegyen — azt javasolta, hogy várják meg a király legközelebbi látogatását, s akkor rendezzék meg a főemelő szertartást a főszék jelenlétében, mert mást már úgysem tehetnek.

A vízügyi bizottság tagjain kívül most mások is jelen voltak, érdekelték és érdeklődtek, így a felsővárosi tisztviselők is, Zsótér, Ábrahám, Bitó, Tombác, de ott ült az első sorban Nagy Sándor, a Híradó főszerkesztője s a Napló képviselője a fiatal Mikszáth Kálmán is, hogy figyelje a párharcot, melyre kilátás volt, s ha kell, esetleg hozzászóljanak az elhangzott beszédekhez. Mindjárt szemben az emelvényen ült Bakay Nándor, a képviselő, aki a megbeszélés kedvéért hagyta ott a parlamentet, s jött le Szegedre, hogy szülővárosa érdekeit most már nagyobb hatalommal a legmesszebbmenően megvédje a kártékony pécovicstól. Nem hiányzott a hallgatóság köréből a

mi Bite Gáborunk és Pintér Pistánk sem, az emelvényen pedig, közvetlenül Reizner főjegyző mellett foglalt helyet Vass Pál, az aljegyző is, s elszánt arcáról vívódó indulatok sugároztak.

— Azt hiszem, legjobb, ha kerüljük a formalitásokat — hajolt a főkapitány felé Herrich —, s azonnal rátérünk a tárgyra. Úgy is delőd van már, a jelenlevők nyilván szívesebben gondolnak az ebédre, mint a Tisza rendeltetésére, mely, úgy látszik, épp oly rebellis hajlamú, mint a mi szeretett Szeged városunk. — Ez utóbbi humornak szánta, affajta captatio benevolentiae, s ő lepdődött meg a legjobban, hogy kétértelmű kedveskedése rosszul sült el, mert senkinek egy arczma sem rándult meg, inkább mintha a bosszúság halk moraja csapott volna át a sokaságon. — Hiába, ezek otromba parasztok! Még a tréfát sem értik — gondolta aztán mérgelődve s megbánva, hogy egyáltalán bratyni kívánt velük, s egyet-kettőt köhintve újra megszólalt. — Önök azért írtak föl a minisztériumba s kérték egy felelősségteljes vízmérnök kiküldését, aki természetesen mint a Tisza-szabályozás főfelügyelője, csak én lehetek, még ha a nevemet nem említették is — itt szemrehányó, de dadalmas mosollyal nézett körül, mint aki azt mondja, hogy velem nem lehet kukoricázni —, mert a víz megint vérszenen árad, s önök ezért nyilván újból engem tesznek felelőssé.

— A legteljesebb mértékben — jelentette ki Bakay hidegen, kihívóan.

(Folytatjuk.)